

RAZVOJ NAVEZANOSTI

Zlatka Cugmas

Monografiji

Teorija navezanosti (John Bowlby, roj. 1907)

- Definicija (močna čustvena vez)
- Biološka pogojenost (teorija evolucije)
- Interakcije z OBJEKTI navezanosti,
INTERNI DELOVNI MODELI

Faze navezanosti

- Avtizem-2m
- Simbioza
- Navezanost:
  - Nespecifična
3-6m
  - Specifična
6-8m
  - Večkratna
12-18m

Separacija, individualizacija po M. Mahler

- Diferenciacija (6-10m)
- Prakticiranje (12m)
- Približevanje (1;6m-3l; ločitvena bojazen)
- 3. leto: “psihološko rojstvo”

Meritve vzorcev navezanosti

- Neznana situacija (M.S.Ainsworth idr., 1978)

Vzorci navezanosti

- Varnost
- Izogibanje
- Upiranje, ambivalentnost
- Neorganiziranost/neorientiranost
/nadziranje (Main in Solomon, 1986)

Občutljivost objekta navezanosti

- Občutljivost, sprejemanje, sodelovanje, nadzor (Crittenden, 1999), čustvena opora (De Wolff in van IJzendoorn, 1997), toplina (George idr., 2010)
- Vsiljivost, pretiran nadzor, odsotnost telesnega stika
- Nestalnost, zanemarjanje
- Zloraba, izguba, odsotnost, psihiatrični simptomi

Merjenje občutljivosti

- Opazovanja na domu (Ainsworth idr., 1978)
- Komunikacija o preteklih dogodkih (Bost idr., 2010)
- Prosta igra s starši (K.K.Bost idr., 2010): opora, strukturiranost in omejitve, sovražnost, navodila, vsiljivost, nevpletenost, zabava, sodelovanje

Občutljivost v konfliktih

- Pri 3. letih konflikti na domu (pred, med kosilom), v laboratoriju (prosta igra, pospravljanje igrač, pripovedovanje ob slikanici, pripoved o dogodkih s + in – čustvom, otrok potrebuje mamino pomoč pri sestavljenki, a ona je zaposlena, prepovedana igra z igračkami)
  - Varno navezani otroci: mame uporabljajo argumente, kompromise, manj groženj, vztrajanja

Dejavniki občutljivosti

- Zadovoljstvo s partnersko zvezo
- Zadovoljstvo s socialnimi vlogami
- Samospoštovanje
- Premagovanje stresa
- Depresivnost
- Tradicionalnost
- Delovni modeli navezanosti iz otroštva

Modeli večkratne navezanosti

- Monotropni (Bowlby)
- Hierarhični (van IJzendoorn idr., 1992)
- Neodvisni (van IJzendoorn idr., 1992)
- Integracijski (van IJzendoorn idr., 1992)

Stabilnost in spremembe navezanosti

- Od dojenčka do odraslosti 0,39 (Fraley, 2002)
- Sprememba občutljivosti staršev

Spremembe v občutljivosti glede na otrokovo starost

- Malčki: manj odvisnosti, manj pogosto se aktivira sistem navezanosti, manj stalna telesna bližina
- Malčki, otroci: besedne spretnosti pomembne za vzdrževanje čustvene varnosti
- Mladostništvo: varna osnova za raziskovanje, izražanje nasprotnih mnenj

Navezanost v mladostništvu in odraslosti

- Adult Attachment Interview (AAI; George idr., 1985):
  - Varnost/avtonomen
  - Zavračanje-opuščajoč
  - Preokupiranost/
pretirano vključen
  - Nerazrešen

Kritika teorije navezanosti

- Laboratorijski postopek merjenja
- Raziskave pri 1,5 letu otrokove starosti
- Zanemari vlogo očeta in drugih oseb
- Prevelik pomen zgodnje anksiozne navezanosti
- Zanemarijo se potrebe žensk
- Otroci iz popolnih družin

Novejše metode preučevanja navezanosti pri otrocih 1

- Prilagojena “neznana situacija” (Main in Cassidy, 1988)
- AQS - samoporočanja staršev (Waters in Deane, 1985)
- Zanimiva, a strašljiva paradigma (Forbes idr., 2007)

Novejše metode preučevanja navezanosti pri otrocih 2

- Test separacijske anksioznosti (Main idr., 1995): 6 slik z ločitvijo. Kako se otrok na sliki počuti, kaj stori?
- Dialog o avtobiografskih čustvenih dogodkih (Koren-Karie idr., 2003): 4 karte z obrazom čustva, ki jih je treba opisati s starši
- Ločitev-ponovno srečanje (Oppenheim idr., 1997): z lutkami prikazati zgodbo skupaj s starši

Naturalistične raziskave navezanosti pri otrocih 3

- Zaupanje v mamine informacije (K.H. Corriveau idr., 2009):
  - Varnost: fleksibilni, moč jaza
  - Izogibanje: upošteva neznano osebo
  - Upiranje: upošteva mamo

Merjenje navezanosti na očeta 1

- Neznana situacija:
  - manj varnosti
  - nizka stabilnost
  - slaba napovedna vrednost

Merjenje navezanosti na očeta 2

- Opazovanje skupne igre (Q-metoda; Stephenson, 1953): kaže igračo, išče pomoč, preizkuša telesno spretnost, uživa ob nagajanju
- Tvegana situacija (Paquette in Bigras, 2010): 12-18 mes., vsiljivi neznanec, stopnice:
  - Manj dejavni otroci
  - Dejavni otroci
  - Preveč dejavni otroci

Ocenjevalna lestvica otrokove navezanosti (Cugmas, 2009)

- 129 (vzg.) oz. 66 postavk (učit.)
- Situacije: srečanje po ločitvi, ko je (ni) otrok utrujen, bolan ali prestrašen, zaupanje osebnih težav in kratkotrajna ločitev
- 5-stopenj: (1 – absolutno ne ustreza vedenju otroka)

Faktorji lestvice navezanosti (Cugmas)

NA VZGOJITELJICO

- Varnost
- Upiranje
- Neorganiziranost
- Izogibanje
- Odvisnost
- Zaupanje

NA UČITELJICO

- Varnost
- Ugodljivost
- Upiranje
- Odvisnost
- Nadziranje

Navezanost na očeta

- Varnost v raziskovanju (Grossman) / odnosi aktivacije (Paquette): varnost in opora v kontekstu prerivanja, tveganja, novosti, vznemirjenja
- Evolucijsko pogojena ni le navezanost, ampak tudi raziskovanje in uživanje (Sir Richard Bowlby)

Zastrašujoče obnašanje očetov (N.L.Hazen idr., 2010)

OČE

Občutljivost omeji negativne posledice zastrašujočega obnašanja (večja sposobnost nadziranja čustev in pozornosti)

MAMA

Občutljivost ne omili posledic; napoveduje težave ponotranjenja

So-starševstvo

Odnos med staršema, povezan z otrokom (McHale, 1995): nudenje opore, medsebojni vpliv

- Opora: krepitev partnerjeve kompetentnosti, spoštovanje njegove prispevka in mnenj, odobravanje njegovih odločitev in sodelovanje pri vzgoji (McHale, 1995)

Anksiozna navezanost med mamo in očetom (K.Howard, 2010)

- Izogibanje:
  - Najslabše poznavanje otrokovega razvoja
- Ambivalentnost:
  - Najvišje zlorabljanje otroka
  - Najvišji starševski negativni stres (več anksioznosti pri otrocih)
  - Najnižja samoocena starševske učinkovitosti

Navezanost na vzgojitelja, učitelja

- Meritve
- Vzorci
- Dejavniki navezanosti
- Kompenzacijski učinek

Izraz varne navezanosti na vzgojiteljico (učiteljico) v risbi

- Srce, sonce, krona, roža, metulj
- Smejoča usta - U
- Roke ob telesu
- Pravo velikostno razmerje oseb
- Element narave
- 5 barv ali več
- Skupna dejavnost

Izraz anksiozne navezanosti v risbi

- Odročene roke
- Zobje
- Učiteljica ni narisana kot ženska
- Pregrada med otrokom in učiteljico
- Izpuščena oseba

Pomen navezanosti

- Samospoštovanje
- Inteligentnost
- Šolski uspeh
- Boljši odnosi z vrstniki
- Telesno in mentalno zdravje
- Agresivnost
- Odvisnost
- Depresivnost
- Občutek osamljenosti
- Menjavanje spolnih partnerjev v mladostništvu (očetje!)

Igra in navezanost na vzgojiteljico

+ korelacija: varnost, zaupanje x
sodelovalna igra z vrstniki,
več stikov z vrstniki in
vzgojiteljico med prosto igro

